

Gozdarskemu vestniku "s kravato" in "po prepihu" na pot

Najprej malo kesanja! Čeprav sem naročnik Vestnika še iz časov študija—kmalu bo 40 let od tega, mi še nikoli ni prišlo na misel, da bi ga morda kdaj odpovedal.

Res je, da tudi meni vsebina posamezne številke ni vedno v celoti zanimiva, aktualna in je včasih preveč strokovno napisana. Včasih preberem članek ali dva, mnogokrat nobenega; ker si ne vzamem časa, ker se mi ne ljubi, ali pa ga kar pozabim. Toda vse številke imam lepo spravljene in marsikdaj preberem kakšen članek, ki je bil objavljen pred večimi leti.

Ob branju rezultatov ankete naročnikov Vestnika je tudi mene malo zapekla vest, tudi jaz je nisem izpolnil in odposlal. Izmed vsega pa mi je padel v oči podatek, da je kar 20 anketirancev (ali 35 % od 56 prispelih) predlagalo gozdarskemu praktiku bolj prijazen vestnik. Kdo so ti gozdarski praktiki? To je danes armada (verjetno nekaj sto) revirnih gozdarjev na ZGS in še nekaj (verjetno blizu sto) gozdarjev v gozdarskih podjetjih. Nič kolikokrat smo se na gozdnem obratu pogovarjali o vsebini Vestnika in pripombe, da je vsebina večkrat na previsokem nivoju in da je premalo (skoraj nič) člankov iz vsakdanje prakse na terenu, so bile pogoste.

Nikoli v preteklosti (v okviru gozdarskih društev ali naše Zveze inženirjev in tehnikov ali na bivših velikih GG-jih) se nismo znali dogovoriti in določiti osebe, ki ji pisanje lepo teče, da bi imel Vestnik na terenu stalne dopisnike. Toda to pomanjkljivost lahko še vedno popravimo.

Prebral sem tudi anketo, koliko študentov je (ni!) naročenih na Gozdarski Vestnik. Kar stopetdeset študentov gozdarstva ni naročenih nanj, sto bodočih gozdarjev pa revija sploh ne zanima. Ali je to sploh mogoče in res? Veste, kako smo se moji kolegi in jaz naročili na Vestnik? Tako je bilo. Pokojni profesor Zdravko Turk, ki je v tistih časih predaval predmet "Izkoriščanje gozdov", je na svoje predavanje prinesel nekaj izvodov Vestnika, nam študentom povedal, da je to edina slovenska gozdarska revija in da je prav, da se na to revijo naročimo. Študentje smo ga poslušali ter se nanj naročili. Dostikrat smo morali za izpit prebrati v Gozdarskem vestniku kakšen strokovni članek. Kako pa je danes s tem na gozdarski fakulteti, ne vem.

Bralce bi morda tudi zanimalo, kakšna je danes naklada Vestnika. V letošnji prvi številki, na strani 51, je kolega Perko zapisal, da je bila naklada v letih 1972/73 samo 1.000 izvodov. Zanimivo bi bilo izvedeti, kdo so še danes naročniki (pa ne poimensko) in kakšna je struktura naročnikov.

In čisto na koncu: menim, da je "prepih" Vestnika uspel. Zanimiva je tudi Vestnikova nova obleka "s kravato" v letošnjem letu; prava mala revolucija v gozdarskem tisku.

Morda bo uredništvo Vestnika prisluhnilo mojim pripombam in kaj od predlaganega upoštevalo. In še vprašanje: bi bil velik greh, če bi v eni izmed prihodnjih števil objavil vse veljavne gozdarske predpise (brez Zakona o gozdovih) od naše osamosvojitve sem?

Branko Štampar

Uspešnost novega sistema gospodarjenja z gozdovi v Sloveniji - odmev na odmev

Presenetil me je način odgovora mag. Šinka v prejšnji številki Gozdarskega vestnika (1998/3) v rubriki "Stališča in odmevi", naslovljen enako kot moj izvirni članek v 2. številki (GozdV 1998/2), ki je predmet kritike. V smislu odmevov na svoj članek sem namreč pričakoval vse kaj drugega (npr. vsebinsko razpravo s konkretnimi (proti)argumenti oziroma stališči) kot pa tovrstno, bolj ali manj "larpurlartistično" strokovno kritiko, na katero ne bi kazalo niti odgovarjati, če se-

veda ne bi temeljila tudi na "vrednostnih" ocenah in sodbah - na podlagi "argumentov", ki so po svoji naravi daleč od strokovnosti in objektivnosti. Zato sem kot strokovnjak z bogatimi izkušnjami (kot sooblikovalec) na področju sistema v gozdarstvu pa tudi kot človek z izoblikovanim "sistemom" strokovnih vrednot (mimogrede: podobnega imajo številni kolegi "Mlinškove šole sonaravnega gospodarjenja z gozdovi") prisiljen k temu odgovoru.

Ali je Šinkova kritika res objektivna?

Poglejmo nekatere načine kritike, ki jih je pisec uporabil, npr.:

1. *"Če upoštevamo vse napovedi pred objavo članka (Opomba avtorja: Kdo je kaj predhodno napovedoval oziroma kakšen vpliv naj bi to imelo na kakovost članka?), naj bi pomembno prispeval k analizi dogajanj pri nas, vendar je njegova uporabnost zelo omejena."*
Opomba avtorja: Za takšno globalno oceno (diskvalifikacijo članka) bi pričakoval zelo podrobne strokovne argumente. Ocena pa je izjemno pavšalna, izrečena kar na samem začetku članka, in jo je mogoče uvrstiti izključno v kategorijo subjektivnih ocen. Še posebej, ker so prav tovrstne ocene številnih drugih gozdarjev precej drugačne. Sicer pa je možno o tem narediti celo (javno) anketo med slovenskimi gozdarji.
2. *"Že na prvi strani prispevka lahko opazimo, da je nekaj narobe z osnovnimi pojmi..."*
Opomba avtorja: Ali je takšno trditev res mogoče splošiti le na podlagi napake v angleškem prevodu pojma "uspešnosti" v naslovu članka, in nekaj podobnih jezikovnih nedoslednosti v članku samem? Sicer pa članek vsebinsko ločuje pojma "uspešnost" ter "učinkovitost" - tudi na ekonomskem področju (npr. uspešnost gospodarjenja z državnimi gozdovi in učinkovitost (stroški) gospodarjenja (podjetij) v smislu izvajanja del).
3. *"Uspešnosti ne moremo oceniti brez opredelitve ciljev (Opomba avtorja: Še kako se strinjam, na njih temelji celotna naša gozdarska tradicija in šola). To zelo pomembno komponento uspešnosti avtor zanemara..."*
Opomba avtorja: Trditev izjemno preseneča, saj celotna analiza (ocena) uspešnosti temelji prav na (zakonsko, 'programsko' ali z načrti) opredeljenih ciljih oziroma nalogah. Ocena temelji na ciljno integrirani presoji kazalnikov oziroma na izhodišču, da so cilji (vsaj meni osebno, ki sem jih sooblikoval) sami po sebi umevni, in jih zato (pa tudi zaradi prostorske racionalizacije obsežnega članka) ni bilo potrebno (mogoče) posebej navajati.
4. *"... za presojo učinkovitosti nam ne ponudi obeh potrebnih parametrov, stroškov in učinkov. Navede sicer porabo proračunskih sredstev, niti z besedico pa ne omeni rezultatov (učinkov) spodbud..."*
Opomba avtorja: Z drugo tezo pisec sam sebi prihaja v nasprotje. Prav stroški spodbud so v članku (poleg stroškov gospodarjenja) posebej kvantitativno analizirani, skupaj z njihovimi neposrednimi učinki (npr. izvedenimi gozdnogojitvenimi in drugimi deli, vplivom materialnih spodbud na ekonomiko gospodarjenja), kvalitativno pa so ocenjeni tudi posredni učinki (npr.

na zdravstveno stanje in negovanost gozdov, usposobljenost ter pripravljenost lastnikov gozdov za sodelovanje itd.). Učinkovitost gospodarjenja pa je (za državne gozdove) posebej prikazana v ekonomskem rezultatu (uspehu) gospodarjenja. Z drugimi ekonomskimi učinki (npr. spodbud) na nacionalni ravni še ne razpolagamo, bilo pa bi to vsekakor zelo koristno. Sicer pa je to že področje dela mag. Šinka.

5. *"Učinkovitost je tudi eden izmed kriterijev pri izbiri različnih ukrepov gozdarske politike (kar je seveda samo po sebi umevno, opomba avtorja). Pri tem primeru se zopet pokaže podcenjevanje ciljne usmerjenosti in (ne)razumevanje pojma učinkovitosti, kar pa ni samo avtorjev problem v slovenskem gozdarstvu."*
Opomba avtorja: V podkrepitev takšne ocene ni v kritiki podan noben argument. Namesto tega je način kritike sam, brez potrebe, vzvišen, podcenjevalen in žaljiv.
6. *"V ta namen uporabimo kriterije in indikatorje. To je poskušal tudi avtor, vendar je uporabljal oba pojma nedosledno."*
Opomba avtorja: Trditev o nedoslednosti uporabe kriterijev in indikatorjev je "argumentirana" na primeru, ki sem ga v članku le omenil kot možnega, vendar ni bil uporabljen (ker z njim še ne razpolagamo). O ločnici med "kriteriji in indikatorji (posebej kvalitativnimi) pa na tem mestu ne velja izgubljati besed. Mogoče je - vsaj za ta primer - najbolje uporabiti kar vsebine žc izoblikovanih kriterijev in indikatorjev trajnostnega gospodarjenja z gozdovi (npr. Helsinki, Montreal, Afrika, itd.). Glede na aktivno sodelovanje oziroma sooblikovanje prvih (Helsinških) smo si nekateri prav na tem področju pridobili v preteklih letih razmeroma bogate izkušnje.
7. *"Avtorjeve osebne vrednote namreč določajo njegova izhodišča za izbiro, uporabo in oceno podatkov (Opomba avtorja: Ta trditev bi terjala zelo argumentirane, konkretne dokaze, vendar ni podprta niti z enim strokovnim argumentom. Zato spada v kategorijo čistih vrednostnih sodb oziroma domnev). ...Seveda pa se tukaj ne moremo, pa čeprav si še tako želimo, izogniti pretekle vloge in položaja avtorja samega (Opomba avtorja: Kot da zaradi te vloge nekdo ne bi mogel (smel) ocenjevati uspešnosti tistega, kar je v preteklosti načrtoval, (so)ustvarjal) ... ne moremo kar tako spregledati, da je bil avtor visok (politični) uradnik v gozdarstvu, ki je lahko vplival na sistem gospodarjenja, ki ga analizira. (Opomba avtorja: Ne 'uradnik', temveč 'funkcionar'. Sicer pa, ali ni morda zanimiv prav omenjeni vidik ocene sistema? Nekdo pa bi npr. s svojim 'vrednostnim sistemom' prispeval drugega, in tretjega, kot je v navadi za tovrstne ocene). ... Avtor tudi*

ni nevtralni sopotnik razvoja "sonaravnosti", ampak njegov izpostavljeni zagovornik (Opomba avtorja: Velika večina slovenskih gozdarjev torej ne bi mogla ocenjevati uspešnosti sonaravnega gospodarjenja ali pa morda tudi ne npr. uspešnosti uresničevanja (svojih) načrtovanih gozdnogospodarskih ciljev in ukrepov) Pri analizi politik je treba ohraniti primerno distanco do predmeta raziskave, kar avtorju v prispevku ni uspelo" (Opomba avtorja: Tudi ta trditev ni podkrepljena s kazalniki "ohranjenosti distance" do predmeta raziskave oziroma z dokazi, v kolikšni meri naj bi domnevno neohranjena distanca vplivala na objektivnost ocene same).

Večina zgoraj navedenih kritik je torej izjemno subjektivne narave, daleč od strokovnosti in objektivnosti, in spada v kategorijo vrednostnih ocen, sodb in domnev. V nobenem konkretnem primeru (npr. na posameznem kazalniku) niso s strokovnimi protargumenti potrjene drugačne ali zavrnjene moje ocene (uspešnosti). Eden ključnih argumentov za kritiko opredelitve je npr. uporaba nekaterih za tovrstno vrednotenje domnevno neprimernih izrazov v članku. Vprašati pa se je, kako naj se npr. drugače vrednoti (primerja) uspešnost uresničevanja ciljev, če ne z atributi kot so "prenizko", "premajhno", "občutno premajhno", "preveliko", "izjemno", "le", itd. Ali drugače: je vsaka ocena, ki morda res vsebuje s strokovno-analitičnega vidika "nesprejemljiv" izraz (npr.: "Zal se program razvoja gozdov uresničuje (šele) 62 %") oziroma nekoliko več avtorjeve "duše", res vrednostna? In, ali naj se na podlagi tovrstnih sodb popolno diskvalificira vsebina članka in celo avtorja samega? Sicer pa o tem, kaj so ali kaj niso vrednostne ocene v mojem članku oziroma v tej kritiki, lahko presodi bralec sam.

Katere strokovne pripombe kritika so na mestu in katere ne?

Res je, da je pojem uspešnost v naslovu članka napačno preveden (kot "efficiency" = učinkovitost) in da tudi pojem "successfulness", ki ga angleški slovar sicer ponuja kot uspešnost, ni najboljši. Vendar tudi pisec kritike ne ponudi pravega, čeprav bi bilo od njega to pričakovati. Izraz "effectiveness" namreč v prvi vrsti pomeni isto kot učinkovitost ("effect" = "učinek"). Sta pa sicer standardna izraza za "uspeh" - v angleščini "success" ali v nemščini "Erfolg". Sam izraza "success" nisem uporabil zato, ker bi ob doslednosti moral najprej spremeniti slovenskega ("uspešnost" v "uspeh").

Opredelitev pojma uspešnosti (doseganja ciljev ali izvajanja ukrepov, npr. redčenj v gozdovih) v kompleksnejšem pogledu, tako s količino kot s kakovostjo, je

verjetno slovenskemu gozdarju samoumevna. Takšna je bila v članku tudi uporabljena. Zato pisec zgrešeno razlaga pojma uspešnosti, po kateri naj bi bili vsi, ki bi dosegli nek cilj, uspešni. Ali je res tako oz. ali ne upoštevamo vedno tudi "kakovosti"? Ali lahko smatramo športnika, ki med zadnjimi doseže cilj, za uspešnega? Ali lahko govorimo o uspešnem doseganju gozdnogojitvenega cilja, če je (bi) bil namesto v tridesetih letih dosežen šele v 100 letih in ali v primeru gozdarske dolgoročnosti potem sploh lahko govorimo o uspešnosti uresničevanja ciljev, ki smo jih postavili tako daleč naprej, ne bomo pa jih dočakali? Ali lahko govorimo o uspešnem uresničevanju neke politike, če smo jo uspeli uveljaviti v veliko zamudo? Kako pa v (teoretičnem) primeru, ko npr. določeno politiko že uresničujemo v 60, 70 ali celo 99 procentih? Ali smo uspešni ali neuspešni? Ob celoviti uporabi in razumevanju pojma uspešnosti v članku seveda takšna vprašanja v celoti odpadejo.

Uporaba nekaterih vzročno-posledičnih zvez oziroma kazalnikov, posebej kompleksnih, je res lahko problematična, posebej na biološkem področju, ko imamo vedno opravka s posrednimi kazalniki pojavov (slednji pa so po pravilu že posledica nekkih predhodnih itd.). Vendar drugih nimamo, zato smo jih prisiljeni premišljeno uporabljati. Ali bi jih morda morali zaradi morebitnih togih kriterijev strokovno-znanstvene analitike prezreti, npr. ekološki del v celoti? Glede okvirne opredeljenosti oziroma medsebojne povezanosti vzročno posledičnih zvez pa naslednje. O povezanosti (jakosti in predznaku) načina gospodarjenja, golosečnega ali sonaravnega, z določenimi ekološkimi kazalniki razvoja gozdov, njihove stabilnosti in biološke pestrosti, pa tudi njihove kakovosti, seveda generalno ne more biti nobenega dvoma. Na tej podlagi se je gospodarjenje z gozdovi v preteklosti pravzaprav tudi razvijalo. O tem celo tuji in naši politiki ne dvomijo več. Prav tako so bile na tej podlagi podpisane določene konvencije in resolucije ter sprejeti tudi mednarodni "kriteriji in indikatorji" trajnostnega razvoja (slednji prav na podlagi po piscu spornih vzročno posledičnih zvez).

In naj za konec odgovorim še na "vprašanje", ki (si) ga je prav tako na koncu zastavil pisec kritike. "Soliti pamet drugim" je zelo odgovorno, predvsem pa zahtevno početje, ki terja izjemno strokovnost in širino (običajno širšo od problematike, ki je predmet kritike) pa tudi življenjskosti ter razvitost kulture dialoga, etike in (strokovnih) vrednot kritika. Kdor omenjenih značilnosti (vrednot) ne premore, mu prijazno svetujem, naj rajši tega ne počne.

Mag. Franc Ferlin